

יום למידה בנושא: **מחקר תוכנית "אקדמיה-כיתה"**

יום שלישי, ל' בתשרי תשע"ט, 9 באוקטובר 2018
במכון מופ"ת, רח' שושנה פרסיץ 13, קריית החינוך, תל אביב

חוברת תקצירים

חברי ועדת ההיגוי של יום הלמידה (לפי הא"ב של שמות המשפחה)

ד"ר רחל ארנון, המכללה האקדמית בית ברל; ד"ר עינת גוברמן, מכון מופ"ת; גיל חדש, מכון מופ"ת; ד"ר אילנה מילשטיין, המכללה האקדמית בית ברל; ד"ר חגית מישקין, מכון מופ"ת; ד"ר עודד מקדוסי, מכון מופ"ת; פרופ' אילנה מרגולין, מכללת לוינסקי לחינוך; פרופ' דיצה משכית, האקדמית גורדון; ד"ר איתן סימון, המכללה האקדמית אוהלו בקצרין; ד"ר דליה עמנואל, המכללה האקדמית בית ברל; ד"ר אסתי פיירסטיין, המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי באר שבע; פרופ' ברברה פרסקו, המכללה האקדמית בית ברל; חיותה רגב, מכללת לוינסקי לחינוך; ליאורה שפיצר, מכון מופ"ת.

דבר יו"ר יום הלמידה

בשלוש שנות פעילותה של תוכנית "אקדמיה-כיתה" נעשו מחקרים רבים: מחקרי הערכה, מחקרי עיצוב, מחקרים השוואתיים, מחקרים נקודתיים על מוסד ספציפי ועל שיתופי פעולה בין מוסדות, ומחקרים כוללים על התוכנית.

בשנה האחרונה הושם דגש נרחב במחקר על תוכנית "אקדמיה-כיתה". קובעי המדיניות במשרד החינוך ובמשרד האוצר דרשו לראות הוכחות לאפקטיביות של התוכנית באמצעות נתונים מחקריים המשקפים את נקודות החלחה והאי-הצלחה שלה, את המורכבויות והסוגיות שיש לתת עליהן את הדעת, וממצאים השוואתיים בין תוכנית זו לבין דגמים אחרים של הכשרה מעשית.

יום הלמידה הוא הזדמנות לחשוף את הפעילות המחקרית הענפה המתפתחת. הוא מאגד את התוצאות, המסקנות וההשתמעויות לגבי המשך גדילת התוכנית, תוך שימת דגש על בניית המדיניות, הפקת הלקחים והסתכלות עתידית לטיוב התוכנית.

אנו מקווים שיום זה יהיה יריית הפתיחה לימים נוספים אשר ינחו את עיצוב המודל של "אקדמיה-כיתה" בפרט, ושל ההכשרה המעשית בישראל בכלל.

ד"ר חגית מישקין, מכון מופ"ת

יו"ר יום הלמידה

רשימת תקצירים

מס' מושב	שם המושב	שמות התקצירים וההרצאות	מרצים	יו"ר מושב	עמ'
מושב 1	ההשתלבות בהוראה: התבוננות בתהליך	נקודת המבט של סטודנטים ומתמחים על ההתנסות בהוראה, בדגם מסורתי ובדגמים קליניים-שיתופיים, לגבי תחושת מסוגלות, אתגרים וקשיים בהוראה	ד"ר דליה עמנואל-נוי, ד"ר אסתי פיירסטיין וד"ר חגית משקין	ד"ר תמי ראובני	7-6
		מהאקדמיה לכיתה: בחינת מודל ההכשרה ודפוסי ההשתלבות בהוראה בשלושה מגזרים חינוכיים	ד"ר עודד מקדוסי		9-8
מושב 2	הפיתוח המקצועי של המורה המכשיר	עמדות של מורים מכשירים כלפי תהליכי ההכשרה המעשית להוראה: מתמונת אקדמיה-כיתה	פרופ' דיצה משכית וד"ר איתן סימון	גל חרות	15-11
		תוכנית "אקדמיה-כיתה" מנקודת המבט של המורה המכשיר	ד"ר רחל ארנון ופרופ' ברברה פרסקו		17-16
		הוראה בצמד בתוכנית "אקדמיה-כיתה": מהתיאוריה אל ההתנסות המעשית	ד"ר יונת ניסים וד"ר עדני נייפלד		20-18
מושב 3	מארג קשרי הגומלין ב"אקדמיה-כיתה": מבט סוקר	"אקדמיה-כיתה": דוח מחקר תשע"ו-תשע"ח	פרופ' אילנה מרגולין וחיותה רגב	עינת רום	25-22
		ממצאי הערכת תוכנית "אקדמיה-כיתה" בשנים תשע"ו-תשע"ז	ד"ר דוד רטנר וחגית (גיגי) שמואלי		27-26

מס' מושב	שם המושב	שמות התקצירים וההרצאות	מרצים	יו"ר מושב	עמ'
מושב 4	מהות השותפויות ברמות המיקרו והמקרו	"עיר-אקדמיה": שותפות בין מכללה, רשות מקומית ומחוז	ד"ר אילנה מילשטיין וד"ר עדי לוי-ורד	גיל חדש	30-29
		משמעות משולש ההדרכה בתהליך הלמידה של פרחי הוראה בתחום הגיל הרך	ד"ר איה בן הרוש ופרופ' לילי אורלנד-ברק		33-31
מושב 5	דגמים בהכשרה להוראה: שונות ודמיון	ההתנסות בהוראה במודל "אקדמיה-כיתה": התבוננות ומעקב אחר כישורי ההוראה של הסטודנטים	פרופ' דיצה משכית, ד"ר אלכסנדרה סעד, ד"ר שושי דורפברגר וד"ר איתן סימון	ד"ר גלי נהרי	36-35
		התוכנית "אקדמיה-כיתה" כמקדמת מסוגלות עצמית בהוראה: מחקר השוואתי	ד"ר צילה ארן ורחל זרצקי		39-37
מושב 6	דגמים בהכשרה להוראה: שונות ודמיון	התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" בהשוואה להתנסות בדגם מסורתי כפי שמעריכים סטודנטים ממכללות מהחברה היהודית והערבית	ד"ר אילנה רונן, ד"ר רחל הולצבלט וד"ר אלכסנדרה סעד	ד"ר כמאל חואלד	42-41
		ההכשרה המעשית להוראה בראי הסטודנטים: דגם עמית-אקדמיה והדגם המסורתי	פרופ' דיצה משכית וד"ר שושי דורפברגר		45-43

מושב 1

יו"ר מושב: ד"ר תמי ראובני

ראש המחלקה להוראה במכללת לוינסקי לחינוך

ההשתלבות בהוראה: התבוננות בתהליך

מושב זה מתמקד ברצף שבין ההכשרה להתמחות ולהוראה. אחד היעדים לקראת ההשתלבות בהוראה הוא הכשרת מורים לאור אתגרי המאה ה-21 בשלב ההכשרה ובנוסף לסייע למורים המשמשים כמורים מכשירים להיחשף ולהתנסות בפרקטיקות פדגוגיות עדכניות הלכה למעשה. אולם לעיתים המעבריות בין השלבים השונים מקוטעת או חלקית בגלל מציאות מורכבת. המושב מעלה סוגיות רלוונטיות לתהליך ההכשרה, למשל כיצד התאמת ההכשרה לעיסוק העתידי של המורה משפרת את המסוגלות שלו ואת המעברים בין השלבים השונים, וכן סוגיות הרלוונטיות לשוק העבודה, למשל היצע וביקוש של משרות הוראה ומידת היכולת של המערכת למצוא לכך פתרונות.

ד"ר דליה עמנואל-נוי, ד"ר אסתי פיירסטיין וד"ר חגית משקין	נקודת המבט של סטודנטים ומתמחים על ההתנסות בהוראה, בדגם מסורתי ובדגמים קליניים-שיתופיים, לגבי תחושת מסוגלות, אתגרים וקשיים בהוראה
עודד מקדוסי	מהאקדמיה לכיתה: בחינת מודל ההכשרה ודפוסי ההשתלבות בהוראה בשלושה מגזרים חינוכיים

**נקודת המבט של סטודנטים ומתמחים על ההתנסות בהוראה,
בדגם מסורתי ובדגמים קליניים-שיתופיים, לגבי תחושת מסוגלות,
אתגרים וקשיים בהוראה**

דליה עמנואל-נוי*, אסתי פיירסטיין, חגית משקין*****
* המכללה האקדמית בית ברל, **מכללת קיי, ***מכון מופ"ת
estifa@education.gov.il imanuela@013.net
hagitre@macam.ac.il

מטרות לנתח ולהשוואת את תפיסות הסטודנטים והמתמחים בהוראה לגבי השפעת ההתנסות המעשית על מסוגלותם העצמית ועל השפעת האתגרים והקשיים שחווים בהתנסות המעשית ועם הכניסה להוראה.

כלים גישת המחקר הינה גישה מעורבת מתודות (mixed methods) המשלבת עיבוד כמותי של שאלוני מסוגלות עצמית (שהופצו בתכונת דיגיטאלית) על-פי פרידמן וקס (2005) ועיבוד של עמנואל ווגנר (2016). בסיומו הוצג חלק לבחינת מודל העבודה המעשית והשפעתו על עבודת הסטודנטים והמתמחים. במחקר נקבעו מדדים, בהם שלושה מתייחסים למרכיבי מסוגלות (יחסי מורה-תלמיד, הוראה והשפעה על הארגון) מדד רביעי מתייחס ליחס להתנסות המעשית. כמו כן, בוצעו ראיונות עומק עם 24 סטודנטים ומתמחים (12 סטודנטים מ-3 דגמי התנסות ו-12 מתמחים מ-3 דגם התנסות)

משתתפי המחקר אוכלוסיית המחקר כוללת 304 סטודנטים המעורבים בדגמים התנסות מסורתיים ודגמי התנסות קליניים: "אקדמיה-כיתה" ודגמי PDS, ומורים מתמחים (405) שהתנסו בדגמים שונים של התנסות מעשית והשתלבו בהוראה בסטאז'. הסטודנטים והמתמחים אופיינו ממגוון מגזרים ומ-28 מוסדות אקדמיים (מכללות להוראה ואוניברסיטאות).

עיקרי הממצאים

- לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין קבוצות הסטודנטים שהתנסו בדגמי התנסות שונים ביחס למרכיבי המסוגלות. בכל הדגמים יחס מורה-תלמיד ומסוגלות בהוראה ובתחום הדעת נמצא גבוה יותר בהשוואה להשפעה בארגון. לגבי המרכיב של ההתנסות המעשית שם נמצא יתרון מובהק לטובת דגם "אקדמיה-כיתה".

- אצל המתמחים נמצאו הבדלים מובהקים לטובת הדגמים הקליניים בהשוואה לדגם המסורתי. כאשר לדגם PDS נמצא יתרון גבוה בתחושת המסוגלות בהשוואה לכלל הדגמים האחרים. בדגם "אקדמיה-כיתה" נמצאה מובהקות חיובית לטובת היחס להתנסות המעשית בהוראה.
- מנקודת המבט של הסטודנטים והמתמחים, הן המורים המכשירים והמדריכים הפדגוגים תועלות רבות הפרושות על מגוון תפקודים. הבלטים בהם הינם בעיקר: ארגון וניהול כיתה, היבטים פדגוגיים-דידקטיים, ידע דיסציפלינרי, יחס בין-אישי וסיוע בקשיים, דמות למודלנג. בחירה נכונה של מורים מכשירים והכשרת המד"פים נתפסת כתורמת ומשפיעה על תחושות המתמחים, גם לאחר שנה עם השתלבותם בהוראה.

השתמעויות תובנות והשלכות להכשרה ולתהליך הכניסה להוראה. המחקר עשוי לתרום לקידום ההתרחבות של דגמים קליניים בהכשרה, בכל הקשור לשותפות בין המוסדות האקדמיים לבין מוסדות החינוך. תמונת האתגרים והקשיים מצריכה להעמיק את הטיפול בסוגיית הרצף מן ההכשרה אל ההתפתחות המקצועית בהוראה. יש החשיבות לשפר את איכות המעורבות של המורים המאמנים והמדריכים הפדגוגיים בכל דגמי ההתנסות לצד ביסוס היקף ההתנסויות ההוראתיות בכיתות, לקידום מסוגלותם של הסטודנטים והמתמחים בהוראה והתמדה בה.

רשימת מקורות

פרידמן, יי, וקס, א' (2005) בין המשפחה הפרטית למשפחה המקצועית: הבניית תחושת המסוגלות העצמית של מורות. *מגמות*, מג' (4), 699-728

Ingersoll, R. M. (2012). Beginning teacher induction what the data tell us. *Phi Delta Kappan*, 93(8), 47-51.

Wagner, T., & Imanel-Noy, D. (2014). Are They Genuinely Novice Teachers?: Motivations and Self-Efficacy of Those Who Choose Teaching as a Second Career. *Australian Journal of Teacher Education*, 39(7), n7.

מהאקדמיה לכיתה: בחינת מודל ההכשרה ודפוסי ההשתלבות בהוראה בשלושה מגזרים חינוכיים

ד"ר עודד מקדוסי

מכון מופ"ת

odedmc@gmail.com

מילות מפתח: "אקדמיה-כיתה", תוכניות למצטיינים, כניסה להוראה, הכשרה קלינית, מגזרי חינוך.

מחקר זה מבקש לבחון האם וכיצד מבנה ההכשרה בהוראה קשור לכניסה להוראה תוך השוואה בין שלושה מגזרים חינוכיים. המחקר מתמקד בשלוש תוכניות עיקריות להכשרה להוראה: (1) מסלול ההוראה המסורתי המורכב מהכשרה בת ארבע שנים. (2) מסלול המצטיינים המכוון לסטודנטים בעלי כישורים אקדמיים גבוהים. (3) תוכנית "אקדמיה-כיתה" המתמקדת בעיקר במרכיב הקליני בהכשרת הסטודנטים ובשילוב בין התיאוריה לפרקטיקה. מטרת המחקר היא לבחון את דפוסי הכניסה להוראה תוך השוואה בין סטודנטים שלמדו במכללות השייכות למגזר היהודי-ממלכתי, המגזר היהודי-ממלכתי-דתי והמגזר הממלכתי-ערבי. עבור סטודנטים ערבים נעשתה הבחנה נוספת בין סטודנטים שלמדו במכללות השייכות למגזר היהודי-ממלכתי לסטודנטים שלמדו במכללות השייכות למגזר הממלכתי-ערבי. זהו מחקר אורך העושה שימוש בנתונים מנהליים של האגף להכשרה להוראה ועוקב אחר סטודנטים משלב הלימודים, לכניסה לסטאז' ובסיום שנת הסטאז' להשתלבות בהוראה.

אוכלוסיית המחקר היא 6,115 סטודנטים לתואר ראשון במכללות להכשרה להוראה שבשנת 2016 היו בשנה השלישית ללימודיהם. מתוכם, 426 (7.0%) הם סטודנטים במסלול המצטיינים, 579 (9.6%) השתתפו בתוכנית "אקדמיה-כיתה" והיתר 5,110 (83.6%) סטודנטים שלמדו בתוכניות אחרות. המחקר פותח בתיאור מאפייני הסטודנטים בשלוש התוכניות בכל אחד ממגזרי החינוך, בהמשך נבחנים הישגי הסטודנטים בסטאז' ובהשתלבות בהוראה.

השוואת מאפייני הסטודנטים בתוכנית "אקדמיה-כיתה" לסטודנטים בתוכניות המסורתיות מלמדת כי בקרב משתתפי התוכנית "אקדמיה-כיתה" יש שיעור גבוה יותר של נשים, מורים בתחומי אנגלית, מתמטיקה ומדעים ומורים במסלול

היסודי. המגזר הערבי נמצא מעט שונה עם שיעור גבוה יותר של מורים במסלול העל-יסודי. בשלושת המגזרים לא נמצאו הבדלים בין סטודנטים בתוכנית "אקדמיה-כיתה" לבין סטודנטים בתוכניות המסורתיות ביכולת הלימודית הקודמת (משתנה המחושב לפי המצרף בין הציון בבחינת הבגרות ובבחינה הפסיכומטרית).

ניתוח המעבר לשלב הסטאז' מלמד כי בוגרי "אקדמיה-כיתה" במגזר היהודי ממלכתי והממלכתי-דתי בעלי יתרון מובהק בהשוואה לסטודנטים בתוכניות המסורתיות. יתרון זה אף נמצא לסטודנטים ערבים הלומדים במגזר הממלכתי-יהודי. לעומת זאת, לא נמצא יתרון מובהק לבוגרי התוכנית "אקדמיה-כיתה" במגזר הערבי. מבין הסטודנטים שנכנסו לסטאז'

פחות משני אחוז לא-עברו. מתוך הסטודנטים שעברו כשישה-עשר אחוזים הצטיינו אך לא נמצא יתרון לבוגרי "אקדמיה-כיתה" בסיכוי להצטיין. ניתוח סיכויי המעבר להוראה בקרב סטודנטים שסיימו בהצלחה את הסטאז' מלמד כי בוגרי "אקדמיה-כיתה" במגזר היהודי הממלכתי והממלכתי-דתי בעלי סיכויים גבוהים יותר להשתלב בהוראה בתום תקופת ההתמחות בהשוואה לסטודנטים בתוכניות המסורתיות. לעומת זאת, לא נמצא יתרון בהשתלבות בהוראה בקרב סטודנטים ערבים בוגרי "אקדמיה-כיתה" שלמדו במכללות השייכות למגזר היהודי או במגזר הערבי.

מחקר זה מדגיש את חשיבות העמקת המרכיב הקליני לשיפור סיכויי הכניסה להוראה. עם זאת, יתרון זה לא נמצא במגזר הערבי בו קיים עודף של מועמדים המתחרים על כל משרה והיתרון בהכשרה של בוגרי "אקדמיה-כיתה" על-פני סטודנטים בתוכניות המסורתיות לא בא לידי ביטוי.

מושב 2

יו"ר מושב: גל חרות

מנהלת מו"פ השקפה, מכון מופ"ת

הפיתוח המקצועי של המורה המכשיר

מושב זה דן בתפקיד המורה המכשיר. תפקיד זה זוכה לעניין רב כאשר תוכנית ההכשרה מתארגנת סביב רכיב ההתנסות המעשית. המורה המכשיר זוכה לתואר מומחה ומלווה את הסטודנט בצעדיו הראשונים בהוראה. תפקיד החונך טומן בחובו כמה הזדמנויות לפיתוח אישי ומקצועי עבור מורים המעוניינים להתרכז בהוראה ולהתקדם בה. השאלות שיידונו במושב הן: האם תפקיד המורה המכשיר הוא עומס הוראה נוסף או הזדמנות? האם יש למורים כלים - ואילו - להכשיר סטודנטים? והאם ניתן לתאר את פרופיל המורה המכשיר האידיאלי?

פרופ' דיצה משכית וד"ר איתן סימון	עמדות של מורים מכשירים כלפי תהליכי ההכשרה המעשית להוראה
ד"ר רחל ארנון ופרופ' ברברה פרסקו	תוכנית "אקדמיה-כיתה" מנקודת המבט של המורה המכשיר
ד"ר יונית ניסים וד"ר עדני ניפלד	הוראה בצמד בתוכנית "אקדמיה-כיתה": מהתיאוריה אל ההתנסות המעשית

עמדות של מורים מכשירים כלפי תהליכי ההכשרה המעשית להוראה: מתמונת אקדמיה-כתה

דיצה משכית*, איתן סימון**

*גורדון המכללה האקדמית, ** מכללת אוהלו

eitansimon@gmail.com ditzamaskit@gmail.com

מילות מפתח: אקדמיה כיתה, המורה המכשיר, עמדות כלפי תהליכי אימון
והכשרה, גורמים פועלים בתהליכי האימון בהכשרה להוראה

רקע תאורטי

ההכשרה להוראה באמצעות דגם אקדמיה-כתה ממוקדת בהדגשת מקומו של המורה המכשיר ובטיפול שותפויות מכללה-שדה. באשר למורה המאמן (בדגמים המסורתיים ובדגמי PDS) מציגה הספרות ממצאים מגוונים, שעניינם בתחושות של לחץ, עומס והיעדר זמן של המורים המאמנים כתוצאה מעבודת האימון וההכשרה (Cozza, 2010; Dam & Bloom, 2006; ten). בעמימות בהגדרת תפקידי המורה המאמן (אריאב ועמנואל, 2006; אריאב, היוש, ומירו, 2005; דהן וחובריה, 2010); וכן בניצול מצומצם של הזדמנויות ללמידה הדדית ולהעשרה בין כלל השותפים (אריאב, היוש ופרייטג, 2006). ממצאים אחרים מצביעים על השפעתו ותרומתו של המורה המאמן על הסטודנט (Maskit & Gallo-Fox & Scantlebury, 2016; Orland-Barak, 2015; Rodgers & Keil, 2007).

מטרות המחקר ושאלות: המחקר הנוכחי מתמקד בחקר עולמם של מורים מכשירים בדגם אקדמיה כתה בפועל בהקשר לתהליכי האימון וההכשרה. שאלות המחקר היו: (1) מהן העמדות של מורים מכשירים כלפי תהליכי האימון וההכשרה להוראה? (באמצעות שאלון עמדות ודיפרנציאל סמנטי). הדיפרנציאל הסמנטי נבדק בזיקה ל 3 המושגים הבאים הכשרת סטודנטים להוראה; אקדמיה כתה; ושותפות מכללה שדה; (2) מהם הגורמים הפועלים (מסייעים/המעכבים) בתהליכי האימון וההכשרה (מנקודת הראות של המורים המכשירים); (3) מהן הסיבות שבשלן בוחרים מורים לשמש כמורים מכשירים?.

משתתפים (במחקר החלוץ) השתתפו 42 מורים מצפון הארץ, ששימשו כמורים מכשירים במסגרת אקדמיה-כתה.

כלי המחקר: לצורך המחקר הנוכחי פותח שאלון שכלל את 5 החלקים הבאים: נתוני רקע; שאלון עמדות שכלל 8 פריטים על סולם מרווחי (1-5). הפריטים התבססו על ספרות המחקר והתמקדו בהיבטים שונים השייכים לתהליכי האימון וההכשרה להוראה; שאלון עמדות על פי הדיפרנציאל הסמנטי (על פני סולם 1-7. ציון 1 חושב כהערכה נמוכה וציון 7 חושב כהערכה גבוהה), שכלל שלושה מושגים רלוונטיים לתהליכי האימון ההכשרה - 'אקדמיה כיתה', 'הכשרת מורים', ו'שותפות מכללה שדה'. מתחת לכל אחד מהמושגים נרשמו תשעה צמדי מתארים המייצגים את 3 הגורמים הקבועים בדיפרנציאל הסמנטי; הערכה, עוצמה ואקטיביות. בין מתארים אלו נמצאה מהימנות פנימית גבוהה כפי שהתברר בעקבות ניתוח הנתונים; שאלון לזיהוי אותן הסיבות שבשלן בחר המורה לשמש כמורה מכשיר (נרשמו תשובות אלטרנטיביות מוכנות מראש, והנבדק התבקש לבחור מבין התשובות האלטרנטיביות את התשובות הקרובות לעמדתו); שאלון שבדק את הגורמים הפועלים (מסייעים/מעכבים בתהליך האימון וההכשרה על-פי המפתח הבא: (6) מסייע ביותר - (1) כלל אינו מסייע (הנבדק התבקש להתייחס לכל הגורמים שהוצגו בשאלון). .

ציון המהימנות שנתקבל עבור שאלון עמדות היה $\alpha=.83$; ציון המהימנות שנתקבל עבור שאלון הדיפרנציאלי היה $\alpha=.94$.

עיקר הממצאים: עמדות המורים המכשירים החיוביות ביותר (שנבדקו באמצעות הדיפרנציאל הסמנטי) היו כלפי המושגים 'אקדמיה כיתה' ($\bar{X}=5.23$, $SD=1.07$) ו'הכשרת מורים' ($\bar{X}=5.11$, $SD=0.87$); בעוד שעמדות המורים הנמוכות יותר נמצאו בהקשר למושג 'שותפות מכללה שדה' ($\bar{X}=4.24$, $SD=0.86$). ממוצע ציון העמדות של המורים המכשירים כלפי תהליכי האימון וההכשרה היה מורים' ($\bar{X}=2.90$, $SD=0.47$). ציון העמדות הגבוה ביותר נמצא בהקשר להיגד 'הכשרת סטודנטים להוראה צריכה להיות משותפת למוסדות אקדמיים מכשירים ולמורים מהשטח' ($\bar{X}=3.50$, $SD=0.55$) ובהקשר להיגד 'ההכשרה להוראה צריכה להתרחש בעיקר בבית הספר' ($\bar{X}=3.45$, $SD=0.63$), וציון העמדות הנמוך ביותר נמצא בהקשר להיגד ' המדריך הפדגוגי הוא האחראי העיקרי על ההכשרה המעשית של

הסטודנט להוראה' ($\bar{X}=2.45$, $SD=0.94$) ובהקשר להיגד 'ההכשרה להוראה צריכה להתרחש בעיקר במכללות ובאוניברסיטאות' ($\bar{X}=2.26$, $SD=0.90$).

באשר לגורמים הפועלים (מסייעים/מעכבים) בתהליכי האימון וההכשרה נמצא כי הגורמים המסייעים ביותר בתהליכי האימון וההכשרה של המורים המכשירים הם 'אקלים בית ספרי תומך' ($\bar{X}=4.84$, $SD=0.95$); 'הקצאת זמן למפגשים בין המורה המכשיר לסטודנט' ($\bar{X}=4.81$, $SD=1.01$) ו'שיתוף פעולה בין עמיתים למקצוע' ($\bar{X}=4.68$, $SD=1.14$) בעוד שהגורמים המעכבים ביותר בתהליכי האימון וההכשרה של המורים המכשירים היו 'אי בהירות לגבי תפקיד המורה המכשיר' ($\bar{X}=2.41$, $SD=1.36$); 'חוסר ידע תיאורטי בנושאי ההכשרה להוראה' ($\bar{X}=2.60$, $SD=1.31$); ו'שחיקה מעבודת ההוראה' ($\bar{X}=2.88$, $SD=1.38$).

באשר לשאלה שמוקדה בזיהוי הסיבות שבשלבן בוחרים מורים לשמש כמורים מכשירים? התברר כי כ 65% מהנבדקים ציינו את הסיבה שעניינה 'הרצון לשפר את רמת ההוראה בישראל'; כ 34% מהנבדקים ציינו את הסיבה שעניינה 'ברצון לקדם את התלמידים בכיתתם'; כ 31% מהנבדקים ציינו את הסיבה שעניינה 'אי שביעות רצון מהמצב הקיים'; רק כ 7% ציינו את 'הלחץ מהנהלת בית הספר כסיבה לבחור לשמש כמורה מכשיר ואף אחד מהנבדקים לא ציין את 'הלחץ מהפיקוח' כסיבה לבחור לשמש כמורה מכשיר.

השתמעויות: מממצאי המחקר ניתן ללמוד על היבטים מרכזיים רלוונטיים לעולמם של מורים מכשירים כמו גם לעולמה של ההתנסות המעשית בהוראה, כפי שהיא נתפסת על ידי מורים מכשירים. דיון בממצאים אלו עשוי לקדם הן את החשיבה המקצועית אודות יחסי שותפות מכללה שדה והן את דרכי מימושה בפועל.

המלצות המחקר ממוקדות בצורך לחקור לעומק את עולמם של מורים מכשירים; בצורך במיסוד מערך הקשרים שבין המד"פ-מורה מאמן-הסטודנט; ובהעמקת התאום והתקשורת שבקרב השותפים כחלק מהמאמצים הנעשים כדי לשפר את תהליכי ההכשרה בדגמים השונים.

ביבליוגרפיה

אריאב, ת. ועמנואל, ד. (2006). תפקיד המורים החונכים במערך שותפויות ה-PDS עם המסלול העל יסודי : תפיסת תפקיד, גורמים מעצבים, קשיים ותרומות. מחקר הערכה מעצבת – תשס"ו. המכללה האקדמית בית ברל, היחידה למחקר ולהערכה.

אריאב, ת., היוש, ט. ופרייטג, א. (2006). תפקיד המורות והגנות החונכות במערך שותפויות ה-PDS עם בתי הספר והגנים בקדימה-צורן. מחקר הערכה מעצבת – תשס"ו. המכללה האקדמית בית ברל, היחידה למחקר ולהערכה.

דהן, א', דרור, א', קליגר, א', שגיא, ח', אוסטר, ע' ושגיא ט' (2010). תפקיד המדריך הפדגוגי בהכשרת מורים על פי דגם PDS במסלול העל-יסודי במכללה האקדמית בית ברל. דפי יוזמה (6). 9-25.

Cozza, B. (2010). Transforming teaching into a collaborative culture: An attempt to create a professional development school-university partnership. *The Educational Forum*, 74, 227-241. doi: 10.1080/00131725.2010.483906

Gallo-Fox, J., Scantlebury, K. (2016). Coteaching as professional development for cooperating teachers. *Teaching and Teacher Education*, 60, 191–202.

Maskit, D., Orland-Barak, L. (2015). "University-School partnerships: Student teachers' evaluations across nine partnerships". *Journal of Education for Teaching: International research and pedagogy*, 41(3), 285-306.

Rodgers, A, Keil, Y. L. (2007). Restructuring a traditional student teacher supervision model: Fostering enhanced professional development and mentoring within a PDS context, *Teaching and Teacher Education*, 23(1), pp. 63-80.

ten Dam, G.T.M. & Blom, S. (2006). Learning through participation. The potential of a school-based teacher education for developing a professional identity. *Teaching and Teacher Education*, 22(6), pp. 647-660

תוכנית "אקדמיה-כיתה" מנקודת המבט של המורה המכשיר

רחל ארנון וברברה פרסקו

המכללה האקדמית בית ברל

barbara@beitberl.ac.il rachel.arnonz@gmail.com

מילות מפתח: מורים מכשירים, "אקדמיה-כיתה", התפתחות מקצועית.

מטרה

"אקדמיה-כיתה" היא תוכנית שנועדה להעמיק את ההכשרה המעשית של פרחי הוראה ובד בבד להעניק לתלמידים סביבה לימודית עשירה ומגוונת. מטרתה המשנית היא להשפיע על ההתפתחות המקצועית של המורים המכשירים. המחקר הנוכחי נועד לבדוק נושא זה. במסגרת המחקר נבדקו, בין השאר, השפעת התוכנית על המוטיבציה של המורים ועל דרכי ההוראה שלהם, הסיפוק שהם חשים מהנחית סטודנט, כמו גם הקשיים בעבודה זו. נושאים אלה נבחנו ביחס למשתני רקע של המורים, אפיוני ההכשרה לתפקיד והתמיכה והליווי שקיבלו.

כלי המחקר

שאלון אינטרנטי נבנה לצורך המחקר. מרבית השאלות היו סגורות והוצגו בסולם ליקרט שנע בין 1 (נמוך) ל-5 (גבוה). השאלות הפתוחות בשאלון סיפקו תמיכה והעמקה לנתונים הכמותיים.

משתתפים

מדגם ארצי של 274 מורים מכשירים, 85% מהם נשים, השיבו על שאלון המחקר. כ-68% מהם למדו בתוכנית הכשרה של B.Ed; 56% בעלי תואר שני; 44% מלמדים בבית ספר יסודי והשאר בבתי ספר על-יסודיים. כ-61% מלמדים בבתי ספר ממלכתיים, 21% ממלכתיים-דתיים ו-18% ממלכתיים-ערבים. במוצע יש להם 18.7 שנות ותק בהוראה, ו-5.2 שנות ותק בהנחיית סטודנטים.

ממצאים

המורים המכשירים הביעו שביעות רצון רבה מתוכנית "אקדמיה-כיתה" (ממוצע 4.06) וסברו כי היא בעלת תרומה לכל הגורמים המעורבים. התרומה למורים המכשירים הייתה גבוהה יחסית (ממוצע 3.88), אך, כצפוי, נמוכה מהתרומה לסטודנטים להוראה (ממוצע 4.49). עיקר ההשפעה של התוכנית על המורים

המכשירים התגלתה בתחומים הבאים: מתן מענה דיפרנציאלי לתלמידים שונים, בחינה מחדש וגיוון דרכי ההוראה, שיפור כישורי ההנחיה וחיזוק המוטיבציה להמשיך לעסוק בהוראה והרצון להתפתח וללמוד דברים חדשים (ממוצעים בין 3.43 ל-4.15).

השפעת התוכנית על המורים המכשירים הייתה חזקה יותר בקרב המורים המלמדים בבתי ספר יסודיים ובקרב מורים בעלי תואר ראשון בלבד. הכנה לתפקיד וקבלת ליווי ותמיכה במהלך השנה נמצאו קשורים באופן חיובי הן לעוצמת ההשפעה של התוכנית על המורים והן לשביעות רצונם. מורים שקיבלו הכנה קבוצתית ואישית לתפקיד דיווחו על השפעה חזקה יותר בהשוואה למורים שלא קיבלו הכנה או שקיבלו רק סוג אחד של הכנה. מורים שלא קיבלו ליווי ותמיכה במהלך שנת הלימודים דיווחו על השפעה נמוכה יותר של התוכנית על עבודתם והיו פחות מרוצים, בהשוואה למורים שקיבלו ליווי ותמיכה.

הקשיים העיקריים שהמורים המכשירים נתקלו בהם, אמנם לא בשכיחות גבוהה, נגעו לכישורים לא מספקים של הסטודנטים להוראה, הן בידע פדגוגי (ממוצע 2.16) והן בידע דיסציפלינרי (2.04), לעומס הרב המוטל על הסטודנטים המקשה על העבודה המשותפת (ממוצע 2.39) וגם להכנה לא מספקת לתפקיד מורה מכשיר (ממוצע 2.08). בתגובות לשאלות הפתוחות עיקר הביקורת של המורים עסקה בהיעדר מידע על הלימודים של הסטודנטים, בתיאום לקוי עם המוסד המכשיר, בנוכחות לא מספקת של המדריך הפדגוגי ואי שיתופם בהערכת הסטודנטים.

מסקנות

העבודה המשותפת עם הסטודנט מיטיבה עם המורה המכשיר שכן בכל פעולה של נתינה הצד הנותן נתרם לעיתים לא פחות מהצד המקבל. המורה מעמיק את הבנתו בחומר הלימוד ומפתח חשיבה מחודשת על אודות דרכי ההוראה, ארגון ההוראה וניהול כיתה. כישורי ההנחיה שלו משתפרים ונבנות תובנות באשר להכשרה להוראה. כל זה מגביר את תחושת הסיפוק של המורה, מחזק את האטרקטיביות של ההוראה בעיניו ואת המוטיבציה שלו להמשיך ולעסוק במקצוע. עם זאת, ממצאי המחקר מצביעים על היבטים מסוימים שכדאי לשפר על מנת להגביר את ההשפעה של התוכנית על ההתפתחות המקצועית של המורים המכשירים.

הוראה בצמד בתוכנית "אקדמיה-כיתה": מהתיאוריה אל

ההתנסות המעשית

יונית ניסים ועדני נייפלד

המכללה האקדמית אוהלו בקצרין

ednin@hotmail.co.il yonitn@ohalo.ac.il

מילות מפתח: "אקדמיה-כיתה", הוראה בצמד (co-teaching), הכשרת מורים.

תוכנית "אקדמיה-כיתה" נוצרה על ידי משרד החינוך במטרתה לטייב את תהליך הכשרת המורים ולקדם מעבר ל"הוראה בצמד" (co teaching) במוסדות הלימוד. בעשור האחרון בתי הספר ברחבי תבל מנסים ליישם שיטות שונות ומגוונות של הוראה שיתופית בין כותליהם. המודלים התיאורטיים שפותחו ניסו להתאים עצמם לצורכי המציאות בשטח.

ספרות המחקר מציגה מספר דגמי הוראה בצמד (Bacharach, Heck & Dahlberg 2010; Cook & Friend, 1995; Graziano & Navarrete, 2012; Walsh & Johns, 2004) חלקם בעלי רמות שיתופיות נמוכות (מורה אחד מוביל את השיעור ודומיננטי והשני תומך ופאסיבי יותר). לעומת דגמים מורכבים של הוראה מקבילה ורמת שיתופיות גבוהה (טוב לי ופריש, 2008). סאקס ואחרים (Sachs, Fisher & Canon, 2011) מציגים את המושג "שיתוף פעולה סינרגטי בהוראה" כערך הכולל הסכמה ושיתופיות (Collaborating) בתהליכי צמיחה והתפתחות הדדית. גישות חדשניות נוקטות במושג "הוראה סינרגטית" המותאמת לצרכי החינוך במאה ה-21, פיתוח עבודת צוות, פתרון בעיות וכישורים בן אישיים. הוראה המתקיימת באווירה שיתופית, רב מקצועית עם דגש על תקשורת ויחסים בינאישיים (De Fruyt, Wille & John, 2015).

מחקר זה יוצא מהתיאוריה אל הפרקטיקה, וחוקר את ההתנסות המעשית במוסדות החינוך. כדי לברר את יישומם בפועל של דגמי ההתנסות הוצבו מספר שאלות מחקר מרכזיות:

1. עד כמה ששת דגמי הוראה בצמד באים לידי ביטוי מעשי בהתנסות בתוכנית "אקדמיה-כיתה" מנקודות מבטם של המורים והסטודנטים?
2. עד כמה שכיחה ההוראה בצמד מסוג שיתופיות סינרגטית לעומת הוראה בצמד ברמה נמוכה?

המחקר נערך בסוף שנת הלימודים תשע"ז. במסגרתו, בוצעה דגימה חד-שלבית: דגימת נוחות של המוסד המכשיר - מכללת "אוהל". נדגמו כלל המשתתפים בתוכנית "אקדמיה-כיתה". השאלון הופץ לכלל המשתתפים דרך גוגל דרייב, המענה היה אנונימי כדי למנוע בעיות אתיות. השאלון נבנה לצורך המחקר והתבסס על דגמי ההתנסות המופיעים בספרות המחקר. הנבדקים התבקשו לענות על סדרה של 13 היגדים ולדרגם מ 1-5 (סולם ליקרט). השאלון עבר תיקוף תוכן נראה content face validity, נבדק על ידי 3 מומחיות בתחום התוכן, בעלות תואר דוקטור. ההיגדים נבנו באופן שיאפשר הערכה אמפירית של הגישות התיאורטיות השונות. לשאלון השיבו 125 נבדקים: 36 סטודנטים לחינוך, 20 סטודנטיות להוראת הגיל הרך, 51 מורים מכשירים ו-18 גננות. לכלל התשובות חושב ממוצע ובוצעו מבחנים סטטיסטיים (מבחן T) על מנת למצוא מובהקות.

ממצאי המחקר מצביעים על כך שדפוסי ההוראה בצמד בהתנסות המעשית בתוכנית "אקדמיה-כיתה" בשנה"ל תשע"ז היו דומיננטיים יותר מאשר דפוסי ההוראה המסורתית בכל הקבוצות. נמצא כי בבית הספר, ההפרש הגבוה ביותר בין ההוראה המסורתית להוראה בצמד הינו בקרב המורות המכשירות (0.79) ואילו בקרב הסטודנטיות לחינוך ההפרש קטן מאוד (0.13).

עם זאת, נמצא כי רמת דגמי השיתופיות הנמוכה הייתה גבוהה יותר מרמת דגמי השיתופיות הסינרגטית בקרב סטודנטיות לחינוך (0.43), בקרב סטודנטיות בגיל הרך (0.28) ובקרב המורות המכשירות (0.10). רק בקרב הגננות בגיל הרך נמצא כי רמת השיתופיות הסינרגטית הייתה גבוהה יותר

ממצאי המחקר מעידים על יישום דגמי התנסות המצביעים על שיתופי פעולה משמעותיים בין מורה מכשיר לסטודנט בתוכנית "אקדמיה-כיתה", לעומת דגמים שרווחו בעבר בהם הסטודנט שימש כ"שוליה". עם זאת, דגמי ההוראה בצמד שהודגמו במחקר זה עדין נמצאים ברמת שיתופיות נמוכה בה השליטה עדיין בידי של המורה המכשיר. אחת ממסקנות המרחק המרכזיות מדגימה את הצורך בהכשרת מורים וליווי ההתנסות באופן שידגיש ויעצים דגמי הוראה בצמד ברמת שיתופיות גבוהה יותר, בשאיפה לשיתופיות סינרגטית ההולמת את עידן המאה ה-21.

טוב לי, אי ופריש, י'. (2008). Co-Teaching בהכשרת מורים בקורס. האם לפנינו "הרבה מאותו דבר" או אולי "דרך אחרת"? בקורס: "פתיחות לאחר - טיפוח מצוינות בכיתה". שנתון מכללת שאנן, י"ג, 199-230.

Bacharach, N. L., Heck, T. W. & Dahlberg, K. (2010). Changing the Face of Student Teaching Through Co-Teaching. Teacher Development Faculty Publications.

Cook, L., & Friend, M. (1995). Co-teaching: Guidelines for creating effective practices. Focus on Exceptional Children, 28(3), 1-17.

De Fruyt, F., Wille, B., & John, O. P. (2015). Employability in the 21st century: Complex (interactive) problem solving and other essential skills. Industrial and Organizational Psychology, 8(02), 276-281

Graziano, K. & Navarrete, L. A. (2012). Co-teaching in teacher education classroom: Collaboration, compromise and creativity. Issues in Teacher Education, 21(1), 109-126.

Sachs, G. T., Fisher, T., & Canon, J. (2011). Collaboration, Mentoring and Co-teaching. Journal of Teacher Education for Sustainability, 13(2), 70-86.

Walsh, J. M., & Jones, B. (2004). New models of cooperative teaching. Teaching Exceptional Children, 36(5), 14-20.

מושב 3

יו"ר מושב: עינת רוז

מנהלת אגף א', התפתחות מקצועית של עובדי הוראה

מארג קשרי הגומלין ב"אקדמיה-כיתה": מבט סוקר

בשנתיים הראשונות ליוו את התוכנית שני מחקרי הערכה שדנו בשותפות, בתפקידים של השותפים השונים ובתפיסותיהם, בסוגיות של פיתוח מקצועי, באופן התנהלותה של התוכנית באוכלוסיות שונות ובמגזרים השונים בחברה הישראלית. מה ניתן ללמוד ממבט רחב יריעה זה על התוכנית, ומה הם ההתאמות והשינויים שכדאי לאמץ כדי לשפרה?

פרופ' אילנה מרגולין וחיותה רגב	"אקדמיה-כיתה": דוח מחקר תשע"ו-תשע"ח
ד"ר דוד רטנר וחגית שמואלי	ממצאי הערכת תוכנית "אקדמיה-כיתה" בשנים תשע"ו-תשע"ז

"אקדמיה-כיתה": דוח מחקר תשע"ו-תשע"ח

אילנה מרגולין, חיותה רגב

מכללת לוינסקי לחינוך

mnirim@zahav.net.il hayutar@gmail.com

מילות מפתח: מורה מכשירה, מדריכה פדגוגית, פיתוח מקצועי, בתי"ס מכשירי מורים, התנסות קלינית, תוכנית הכשרה.

מטרות המחקר

1. לבדוק באילו אופנים מתקיימת הלמידה השיתופית המתמשכת של המורים ושל הסטודנטים במסגרת התוכנית.
2. לזהות את התנאים והמנגנונים, שאפשרו את ביצוע התוכנית ואת אלה שעיכבו אותה.
3. לאפיין מספר מודלים אופטימליים של למידה מקצועית מתמשכת של מורים וסטודנטים, שיהוו דוגמה למיצוי הפוטנציאל של התוכנית.
4. להפיק לקחים באשר לעיצוב ולשיפור התוכנית ולגבי המדיניות של למידה מתמשכת של מורים.

משתתפים

בשלב הראשון התמקד המחקר באיסוף נתונים ב-12 בתי"ס, בהם פעלה התוכנית במגזרים השונים ובארבעה מחוזות. בשלב השני נערכו חקרי מקרה עומק בחמישה בתי ספר.

ממצאים

1. **כניסת התוכנית "אקדמיה-כיתה" למערכת החינוך עוררה "באז" חיובי** חזק, בהקשר של הכשרת המורים בישראל ובאשר לקשר בין תיאוריה לבין פרקטיקה ובין האקדמיה לשדה. התהודה החזקה הביאה עמה עניין, סקרנות, ציפייה למשהו אחר, חדשני ואולי אפילו התרגשות.
2. **סדירויות:** הרחבת שעות ההתנסות הקלינית של הסטודנטיות להוראה בבתי"ס ושילובן כמורה נוספת בכיתה, הסדרת התפקידים החדשים בשותפויות, הקצאת התקציבים לתגמול המורות המכשירות והסטודנטיות

- כל אלה אפשרו היכרות נרחבת של הסטודנטיות עם תרבות ביה"ס והכינו אותם לחיים האמתיים.

3. **תפקידן** של המורות המכשירות ושל המדריכות הפדגוגיות לא הוגדר מחדש, לא הותאם לתפיסות המשתנות וממילא הן אף לא הוכשרו לתפקידים החדשים, ולכן לא חלו שינויים בתפיסות ההוראה וההתנסות הקלינית, ועדיין שלטת התפיסה המסורתית של "מורה מאמנת" ושל מדריכה פדגוגית.

4. **הפיתוח המקצועי של המורים** אינו נתפס כמרכיב קריטי בתוכנית. המורות המכשירות תופסות את תפקידן כמאפשרות שדה אימון לסטודנטיות להוראה ושותפות בהכשרתן, המדריכות הפדגוגיות רואות עצמן כמכשירות סטודנטיות, אך אף אחת מהן אינה רואה בתוכנית הזדמנות להתפתחותה המקצועית. גם המנהלים והסטודנטיות אינם רואים בפיתוח המקצועי של המורות המכשירות מרכיב מרכזי בתוכנית.

השתמעויות והמלצות

1. על המטה, המחוז ומנהל ביה"ס לדאוג לתנאים, למנגנונים ולסדירויות, שחייבים להתקיים בבית הספר כדי שהתוכנית תוכל לפעול, כמו, למשל, סדירויות של מערכת שעות של מורים וסטודנטים, של מערכות יחסים וחלוקת תפקידים בין אקדמיה לשדה, ושל תיאום בין צרכי הסטודנטים לצרכי ביה"ס. כך גם יש לעקוב אחרי מימושם של מנגנונים אלה בשדה.

2. מומלץ להגדיר מחדש את תפקידה של המדריכה הפדגוגית ולהכשירה לתפקיד זה.

3. מומלץ לבנות בתוך ביה"ס, בליווי ייעוץ והדרכה אקדמיים, קהילות מקצועיות לומדות לשם הלמידה המתמשכת של כל השותפים, בהתאם לצרכי בית הספר בכלל ולצרכי המורים המכשירים והסטודנטים בפרט.

4. מומלץ להציב בראש סדר העדיפויות של מנהל ביה"ס את הפיתוח המקצועי של המורים כחלק אינטגרלי ממשרתם ומלמידה מתמשכת שלהם בתוך בתיה"ס ולבנות לשם כך תשתיות ומנגנונים ארגוניים ומקצועיים.

5. מומלץ לדאוג להתאמה וללכידות בין תוכניות ההכשרה במכללות לבין ההתנסות הקלינית בשדה. לשם כך יש צורך בשינוי פרדיגמטי הן בתפיסת ההכשרה והפיתוח המקצועי של מורים וסטודנטים ובתוכניות ההכשרה והן

בתרבות בתיה"ס. שינוי זה אמור להוביל בתהליך החשיבה על המתווים החדשים להכשרת מורים.

6. בנוסף להגדרה המחודשת של תפקיד המדריכה הפדגוגית, יש להגדיר גם את תפקידה של המורה המכשירה, ולבנות תוכנית הכשרה לשתי האוכלוסיות. כמו כן, מומלץ לחשוב על שמות חדשים ההולמים תפקידים אלה.
7. יש לקבוע מדיניות לגבי קיומם של בתי"ס מכשירי מורים ולבנות קריטריונים להתאמתם ולבחירתם.

רשימת מקורות חלקית

- בק, ש' (2014). *בשביליני ההכשרה להוראה*. תל אביב: מכון מופ"ת.
- גורודצקי, מ' (2016). פדגוגיה של ספר: ריבויים וקשרים. בתוך: ש' בק (עורך), *מידע, ידע ודעת, הדני"א של החינוך*. תל אביב: מכון מופ"ת (225-255).
- מרגולין, א' (2010). צמיחת מסגרות פעולה כ"מרחב מעבר" תוך כדי בניית תוכנית הכשרה חדשנית, בתוך א' מרגולין (עורכת), *מעבר לנהר: נתיב הכשרה רב מסלולי, הכשרת מורים כרב שיח*. תל אביב: מכללת לוינסקי ומכון מופ"ת (74-118).
- מרגולין, א', שני, מ' וטל, פ' (2018). *מזהות של פיקוח לזהות של מנהיגות: סיפור מסעה של קהילה מקצועית*. תל אביב: מכון מופ"ת.
- Brody, D., & Hadar, L. (2015). Personal professional trajectories of novice and experienced teacher educators in a professional development community. *Teacher Development*, 19(2), 246-266.
- Burns, R. W., Jacobs, J. & Yendol-Hoppey, D. (2016). The changing nature of the role of the university supervisor and function of preservice teacher supervision in an era of clinically-rich practice. *Action in Teacher Education*, 38(4), 410-425.
- Ell, F., Haigh, M., Cochran-Smith, M., Grudnoff, L., Ludlow, L., & Hill, M.F. (2017). Mapping a complex system: What influences teacher learning during initial teacher education? *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 45(4), 327-345.
- Guise, M., Habib M., Thiessen, K., & Robbins, A. (2017). Continuum of co-teaching implementation: Moving from traditional student teaching to co-teaching, *Teaching and Teacher Education*, 66, 370-382.

Wenner, J. A., & Campbell, T. (2017). The theoretical and empirical basis of teacher leadership: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 87(1), 134-171.

ממצאי הערכת תוכנית "אקדמיה-כיתה"

בשנים תשע"ו-תשע"ז

דוד רטנר, חגית (גיגי) שמואלי

ראמ"ה (הרשית הארצית למדידה והערכה בחינוך)

Dratner.rama@education.gov.il

רקע ומטרות

ראמ"ה החלה ללוות בהערכה את תוכנית "אקדמיה-כיתה" בשנה"ל תשע"ו והמשיכה ללוותה בשנה"ל העוקבת. מהלך ההערכה כלל רכיב איכותני ורכיב כמותי של סקרים בקרב הסטודנטים, המורים המלווים אם, מנהלי בתי הספר ותלמידים הלומדים בכיתות בהן הסטודנטים משתלבים. ההצגה הנוכחית תתמקד בממצאים הכמותיים.

שאלות המחקר המרכזיות נחלקו בין שאלות ביחס לתהליכי יישום התוכנית (תהליכי התכנון וההכנה, תהליכי המשוב וההערכה, קשרי הגומלין בין המורים המכשירים, הסטודנטים והמדריכים הפדגוגיים, מודלים של עבודה בצמד בכיתה ועוד), לבין שאלות ביחס להשפעות נתפסות של התוכנית (השפעות הנתפסות על תהליכי ההוראה והלמידה, על הישגי התלמידים, על האקלים הבית ספרי והכיתתי ועוד).

שיטה

המידע הכמותי נאסף באמצעות שאלונים למשתתפים בתוכנית: שאלוני מנהלים (נסקרו 120 מנהלים - 90% השבה), שאלוני מורים מכשירים (377 משיבים, כ-85% השבה), שאלוני סטודנטים (379 משיבים, כ-85% השבה) ושאלוני תלמידים (9025 תלמידים מילאו את השאלונים, כ-75% השבה).

הנושאים עבורם יוצגו ממצאים

- הפעלת התוכנית: היקף ותדירות ההגעה של הסטודנטים לבתיה"ס, תחומי הדעת אותם מלמדים, מידת ההתאמה של התנאים הפיזיים לקליטת הסטודנטים, שיתופי פעולה בין סטודנטים ומורים ועוד.

- **ליווי הסטודנטים והכשרתם:** ההכשרה שמקבלים טרום התפקיד, מפגשי ליווי והנחיה עם המד"פים, אופן הערכת עבודתם של הסטודנטים ויחסי הגומלין במשולש סטודנט-מד"פ-מורה ועוד.
 - **הכשרת המורים:** הכשרה טרום מילוי התפקיד, מפגשים עם המד"פים.
 - **השתלבות בביה"ס:** תפיסות בדבר מידת ההשתלבות בקרב הגורמים השונים, תפיסות בדבר הרמה המקצועית של הסטודנטים.
 - **פרקטיקות הל"ה:** דגש על דפוסי ההוראה בצמד השכיחים
 - **תרומה נתפסת של עבודת הסטודנטים:** תרומה פדגוגית ותרומה חברתית-רגשית לתלמידים, תרומה לאקלים הבית ספרי, לקידום ההישגים ועוד.
 - **מידת שביעות הרצון** מהתוכנית, נקודות חוזק ותורפה וכד'.
- הנתונים יוצגו עבור השנים תשע"ו-תשע"ז תוך ניסיון לזהות מגמות לאורך זמן ולאור העובדה שהתוכנית עברה שינויים ושיפורים לעומת השנה הראשונה. הנתונים יוצגו בנפרד עבור בתי"ס דוברי עברית ובתי"ס דוברי ערבית.

מושב 4

יו"ר מושב: גיל חדש

ראש תוכנית "אקדמיה-כיתה" מכון מופ"ת

מהות השותפויות ברמות המיקרו והמקרו

את השותפויות בין האקדמיה לבין השדה ניתן לבחון משתי נקודות מבט: האחת רחבה מאוד, שבוחרת את יחסי המקרו בין השותפים מתוך נקודת מבט אסטרטגית, והאחרת - נקודת מבט המתמקדת בשחקנים המרכזיים ביותר בשותפויות: הסטודנטית, המורה /גננת והמדריכה הפדגוגית. לעיתים נדמה שעיסוק בשחקן אחד בא על חשבון עיסוק באחר. איך ניתן אפוא להגיע לאיזונים בין המוטיבציות של כלל השותפים?

ד"ר אילנה מילשטיין וד"ר עדי לוי ורד	"עיר-אקדמיה": שותפויות בין מכללה, רשות מקומית ומחוז
ד"ר איה בן הרוש ופרופ' לילי אורלנד-ברק	משמעות משולש ההדרכה בתהליך הלמידה של פרחי הוראה בתחום הגיל הרך

"עיר-אקדמיה":

שותפות בין מכללה, רשות מקומית ומחוז

אילנה מילשטיין, עדי לוי-ורד

המכללה האקדמית בית ברל

Ilanam@beitberl.ac.il

adilevy77@gmail.com

מילות מפתח: חינוך למשמעות, שותפות חינוכית, רשות-אקדמיה, תוכנית "עיר-אקדמיה".

"עיר-אקדמיה" היא מהלך המחבר בין משרד החינוך, רשות מקומית והמכללה האקדמית בית-ברל. המהלך כולל בניית תוכנית המותאמת לצורכי הרשות ולאתגרים העומדים בפניה, ועיצוב פעולות הנגזרות מתוכנית זו הכוללות ליווי מנהלים, בניית מנהיגות חינוכית יישובית, הנחיה של תהליכי למידה מקצועיים למורים, ושילוב של כ-120 סטודנטים במגוון מסגרות החינוך בעיר.

התוכנית המתוכננת לשלוש שנים, גובשה על בסיס תפיסת ה"חינוך למשמעות", מתוך הבנת השינויים המהירים המתרחשים במאה ה-21 הדורשים חדשנות, יזמות ויצירתיות במערכות החינוך. חינוך למשמעות (אטינגר, 1999; כרמון, 2016) מציע תפיסה כוללת רחבה המבקשת לעצב דרכים להפוך את החוויה הבית-ספרית למשמעותית לילדים, לבני נוער ואף למורים, להורים ולקהילה.

מטרות העל של התוכנית הן לפתח ולהטמיע מודל חינוכי פדגוגי יישובי ללמידה וחינוך למשמעות, ואף לקדם שותפות חינוכית בין הרשות העירונית למוסד האקדמי, המאופיין בתהליכים מבוססי ידע ומחקר. יעדיה המרכזיים של התוכנית התלת-שנתית היא לקדם חדשנות פדגוגית, להביא לשיפור האקלים החינוכי-חברתי, להעלות הישגים במקצועות הליבה ולחזק את הזיקות בין מסגרות החינוך (הפורמליות והבלתי-פורמליות) בעיר.

הערכת התוכנית בשנתה הראשונה:

מטרות ההערכה התמקדו ב: א. מיפוי וקביעת ערכים התחלתיים טרם הפעלת התוכנית (מבחינת הפדגוגיה והאקלים), ב. בחינת הפיתוח המקצועי והליווי

שניתן לבתיה"ס, ג. בחינת השינוי שחל באקלים החינוכי-חברתי בשנה הראשונה, ו-ד. בחינת החזקות והחולשות של התוכנית.

מחקר ההערכה התבצע תוך שימוש במערך משולב (Mixed Method) שכלל איסוף נתונים כמותיים לצד נתונים איכותניים, באמצעות מגוון של כלי הערכה (שאלונים, מבחנים, דפי משוב, מסמכים וראיונות מובנים למחצה). שיטת ההערכה התבססה בעיקר על מודלים של הערכה מבוססת מטרות (פרידמן, 2005). אוכלוסיית המחקר כללה תלמידים, מורים, מנהלים (של כל בתי הספר בעיר), סטודנטים, מדריכים פדגוגיים, מנחי הפיתוח המקצועי ומנהלי התוכנית ברשות ובאקדמיה. הנתונים נותחו בשיטות כמותיות (סטטיסטיקה תיאורית והסקתית) ובשיטות איכותניות (ניתוח תוכן קטגוריאל).

ממצאי ההערכה המרכזיים, הם: א. **מיפוי דרכי ההוראה-למידה-הערכה** (טרם תחילת התוכנית) הצביע על שכיחות גבוהה יחסית של שימוש בדיונים כיתתיים ובהצגת דוגמאות מחיי היום-יום, לעומת שכיחות נמוכה יחסית של מתן משימות מחוץ לכותלי הכיתה, ביצוע פעולות חקר והעתקה מהלוח. שכיחות בינונית בלבד דווחה ביחס ליתר פעולות ההוראה (ביניהם גם מתן מענה דיפרנציאלי ושימוש בטכנולוגיה). כמו-כן, המורים דיווחו על שימוש רב יותר במבחנים/בחנים מאשר בדרכי הערכה חלופיות. ב. **הפיתוח המקצועי** לצוותי ההוראה התמקד ב"מענה דיפרנציאלי ללומדים" כתפיסה חינוכית, תוך הקניית ידע תיאורטי, ידע פרקטי ומתן הזדמנויות להתנסות. דגש נוסף ניתן להכרת

דרכי הוראה חדשות ולשימוש בכלים מתוקשבים בהוראה. המנחות הביעו שביעות רצון גבוהה מהתהליך וציינו את מעורבותן וחשיבותן הרבה של מנהלות בתי הספר. ג. **מנהלות בתי הספר** ראו את תרומתה של התוכנית בהיבטים של פיתוח הנהגה פדגוגית, גיבוש שפה עירונית-חינוכית משותפת, קידום הידע המקצועי של המורים וחשיפת הסטודנטים לנעשה בשדה. ד. ממצאי שאלון **אקלים חינוכי-חברתי** שהועבר לתלמידים בתחילת ובסוף השנה הצביעו כי לא חל שינוי מובהק באף אחד מששת הממדים שנבדקו.

משמעות משולש ההדרכה בתהליך הלמידה של פרחי הוראה

בתחום הגיל הרך

איה בן-הרוש*, לילי אורלנד-ברק**

* מכון מופ"ת; *המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין; אוניברסיטת חיפה**

מילות מפתח: הדרכה, "אקדמיה-כיתה", חינוך לגיל הרך, Relational Agency

מטרות

הדרכה מהווה גורם מפתח בהכשרתם של פרחי הוראה (Orland, 2005; Hayes, 2010). בהתבסס על הספרות העוסקת בהדרכה ובלמידה מתווכת הדרכה בתחום הכשרת המורים, מטרתו של מחקר זה היא בחינת השפעת מודל ההדרכה המשולש על תהליך הלמידה של פרחי הוראה בתחום הגיל הרך. מודל ההדרכה המשולש מבוסס על אינטראקציה בין שלוש דמויות: גנת מאמנת, מדריכה פדגוגית וסטודנטית. שלושה עוגנים מושגיים עמדו בבסיס המחקר: תיאוריית הפעילות הסוציו-תרבותית (CHAT) (Engestrom, 2001); Relational Agency; (Edwards, 2005; 2011); ומטלות הבנייה (Gee, 1999). CHAT מציעה בסיס תיאורטי ומערכת כלים להבנת הדרכה כפעילות אנושית קולקטיבית ממוקדת מטרה ומתווכת תרבותית. RA שופכת אור על המרכיבים הרעיוניים והמעשיים של שיתופי פעולה בין אנשי מקצוע בבואם לפרש ולהתמודד עם אתגרים במסגרת הפרקטיקה. מטלות הבנייה מהוות מסגרת לניתוח ביקורתי של שיח המאפשר בחינת מרכיבי השפה בעיצוב פרשנות. המחקר התבונן בתהליכי למידה של פרחי הוראה כמתווכים על ידי פעילות תרבותית משותפת בהקשרים הפרקטיים של חינוך לגיל הרך, תוך שימת דגש על רמות שונות של RA שהתפתחו במסגרת האינטראקציות במשולשי ההדרכה השונים.

משתתפים

החוקרת שיתפה פעולה עם תוכנית "אקדמיה-כיתה" במסגרת אחת המכללות לחינוך בישראל. המחקר כלל שמונה שלשות בשישה גנים (8 סטודנטיות, 6 גנות, מדריכה אחת).

כלים

איסוף המידע נערך באמצעות תצפיות בפעילויות שערכו סטודנטיות בגן הילדים, תצפיות בשיחות הדרכה משולשות בעקבות הפעילות וראיונות מובנים למחצה עם שלוש הדמויות המרכיבות כל אחד ממשולשי ההדרכה שנחקרו. התצפיות נותחו באמצעות שימוש במטלות הבנייה (Gee, 1999); שיחות ההדרכה המשולשות נותחו באמצעות ניתוח שיח ביקורתי והמסגרת האנליטית של אנגסטרם הכוללת מרכיבים כגון סובייקט, חוקים, אמצעים מתווכים, אובייקט הפעילות ועוד (Engestrom, 2001). הראיונות נותחו באמצעות המשגה של relational agency (2005 ; 2011).

ממצאים

המחקר מדגיש את ההבדלים בין דפוסים שונים של relational agency בקידום למידה של פרחי הוראה: דיון פתוח בתפיסות שונות, מעורבות בתהליכי קבלת החלטות המבוססת על שיתוף משאבים וחשיבה ביקורתית ורפלקטיבית. בנוסף מצביע המחקר על כך שפרחי הוראה לומדים באופן מיטבי במשולשי הדרכה בהם כל אחת מהצלעות המקצועיות (מדריכה וגננת) מביאות אל מרחב ההדרכה מומחיות המבוססת על ידע מובחן, אך בו בזמן שתייהן מסוגלות ליצור יחד מערך מקצועי משמעותי בין סוגי המומחיות הייחודיים לכל אחת בתהליך ההדרכה של הסטודנטית. כמו כן זוהתה חשיבות יצירת סימטריה ביחסי הכוח בתוך השלשה, על מנת ליצור מרחב בטוח להתבוננות ביקורתית בסוגיות בהקשר לתוכנית הספציפית.

השתמעויות

מבחינה תיאורטית, המחקר מציע מודל מתודולוגי חדש לניתוח למידה מקצועית בסביבות מורכבות. מבחינת השלכות יישומיות לתוכנית, המחקר שופך אור על גורמים המקדמים ומעכבים למידה של פרחי הוראה במשולשי הדרכה במסגרת הפרקטיקה הרחבה יותר של תוכנית "אקדמיה-כיתה". בנוסף ממפה המחקר את נקודות החוזק בד בבד עם האתגרים הכרוכים ביישום תוכנית "אקדמיה-כיתה" בגנים.

References

- Edwards, A. (2005). Relational agency: Learning to be a resourceful practitioner. *International Journal of Educational Research*, 43(3), 168-182.
- Edwards, A. (2011). Building common knowledge at the boundaries between professional practices: relational agency and relational expertise in systems of distributed expertise. *International Journal of Educational Research*, 50(1), 33-39.
- Engestrom, Y. (2001). Expansive Learning at Work: Toward an activity theoretical reconceptualization. *Journal of Education and Work*, 14(1), 133-156.
- Gee, J. (1999). *An introduction to discourse analysis*. New York: Routledge.
- Hayes, E.F. (2005). Approaches to mentoring: How to mentor and be mentored. *Journal of the American Academy of Nurse Practitioners*, 17(11), 442-445.
- Orland-Barak, L. (2010). *Learning to mentor-as-praxis: foundations for a curriculum in teacher education*. New York: Springer.

מושב 5

יו"ר מושב: ד"ר גלי נהרי

ראשת התוכנית הארצית למרכזי סימולציה
במנהל עובדי הוראה, משרד החינוך

דגמים בהכשרה להוראה: שונות ודמיון

קיימים מגוון מודלים להכשרה מעשית.
הדגמים השונים של הכשרה להוראה מעלים סוגיות אחדות באשר למהות
היחסים בין האקדמיה לשדה ולאיכותם. כך גם נשאלת השאלה כיצד ניתן לשפר
את הכשרת הסטודנט במרחב הבית-ספרי ובגנים.

פרופ' דיצה משכית ד"ר אלכסנדרה סעד ד"ר שושי דורפברגר ד"ר איתן סימון	ההתנסות להוראה במודל "אקדמיה- כיתה": התבוננות ומעקב אחר כישורי ההוראה של הסטודנטים
ד"ר צילה ארן ורחל זרצקי	התוכנית "אקדמיה-כיתה" כמקדמת מסוגלות עצמית בהוראה: מחקר השוואתי

ההתנסות להוראה במודל אקדמיה-כתה: התבוננות ומעקב אחר כישורי ההוראה של הסטודנטים

דיצה משכית*, אלכסנדרה סעד**, שושי דורפברגר*, איתן סימון***
*גורדון המכללה האקדמית גורדון, **המכללה האקדמית הערבית לחינוך,
***מכללת אוהלו

shoshke16@gmail.com saadalexandra@gmail.com ditzamaskit@gmail.com
eitansimon@gmail.com

מילות מפתח: אקדמיה כיתה, תכנון שיעור, הערכה

רקע תאורטי: זיהוי תהליכי ההכשרה הראויים למקצוע ההוראה מהווה חלק מהשיח הציבורי העכשווי. קיימת היום הסכמה כי יש להפוך את ההכשרה למשמעותית יותר עבור סטודנטים להוראה, וכי יש להדק את הקשר בין ההתנסות המעשית להתנסות האקדמית על ידי חשיפת הסטודנטים להוראה לספקטרום הרחב של העשייה הבית-ספרית תוך הכוונה להפעלת תהליכים מטה-קוגניטיביים בכל שלבי ההכשרה וההתנסות (Waege & Haugalokken, 2013). תמיכה לדרישה זו אף מעוגנת בעמדות של סטודנטים להוראה שדיווחו על הצורך בהתנסות מרבית כבר בשלב הכשרתם וכן בשלב כניסתם למקצוע (Malow, Krute, & Wepner, 2012).

מטרת המחקר: המחקר הנוכחי מבקש להתמקד באופן שבאמצעותו מתמודדים סטודנטים להוראה עם סוגיות ספציפיות רלוונטיות לעולם ההוראה כגון תכנון שיעור עבור תלמידי הכיתה וכן להעריך את תוכנית ההכשרה באמצעות עמדות הסטודנטים בתום שנת ההתנסות.

משתתפים: במחקר השתתפו 106 סטודנטים להוראה הלומדים בשלוש מכללות בצפון הארץ; שתי מכללות יהודיות ומכללה ערבית. בין הסטודנטים 88 התנסו בדגם אקדמיה כתה (ממוצע הגילאים 24.7 שנים, טווח גילאים של 20-45 שנים) ו 18 בדגם המסורתי (ממוצע הגילאים 24 שנים, טווח גילאים של 20-34 שנים). הסטודנטים השתייכו לשלושה מסלולי לימוד: גיל רך, בית ספר יסודי ועל יסודי.

כלים והליך: נעשה שימוש בשאלון שפותח לצורך המחקר הנוכחי הכולל שאלות כמותיות ואיכותיות. הסטודנטים התבקשו לכתוב תיאור מפורט של תכנון שיעור עבור שני נושאים וכן התבקשו לענות על שאלון סגור שמוקד בהערכת תוכנית

ההכשרה בסיום השנה בזיקה לדמויות המרכזיות המכשירות את הסטודנט להוראה, להתפתחותו המקצועית וכן בזיקה לרכיבי התכנית המתייחסים לקווים המנחים את תכנית אקדמיה כיתה כדוגמת שילוב הסטודנט בצוות בית הספר.

עיקר הממצאים:

ממצאי המחקר מצביעים על שביעות רצון גבוהה מהדמויות המרכזיות המכשירות את הסטודנטים להוראה וכן בהתייחס למידת ההתפתחות המקצועית שלהם. עם זאת, מתוך השאלה הפתוחה עליה השיבו הסטודנטים נראה כי למרות ההערכה הגבוהה של תרומת ההכשרה, בשאלת תכנון השיעורים לא נצפה יישום של דרכי הוראה חדשניות שנלמדות במכללות להוראה וכן לא צויין כי תתבצע התייעצות עם המורה המאמן או המדריך הפדגוגי בעת חשיבה על תכנון השיעור.

השתמעויות: במסגרת תוכנית אקדמיה כיתה ההכשרה הינה משמעותית ומאפשרת התנסות מעשית ואקדמית על ידי חשיפת הסטודנטים להוראה לספקטרום הרחב של העשייה הבית-ספרית. המחקר הנוכחי מחדד את הצורך לבחון לעומק תהליכים מטה-קוגניטיביים המתרחשים בקרב סטודנטים להוראה לאורך שלבי ההכשרה האקדמית וההתנסות המעשית.

ביבליוגרפיה

Malow, M. S., Krute, L., & Wepner, S. B. (2012). Using student feedback to examine teacher education programs. *Leadership in Teaching and Learning*, 7(1), 1-14.

Waage, K., & Haugalokken, (2013). Research-based hands-on practical teacher education: An attempt to combine the two, *Journal of Education for Teaching*, 39(2), 235-249.

התוכנית "אקדמיה-כיתה"

כמקדמת מסוגלות עצמית בהוראה: מחקר השוואתי

צילה ארן, רחל זרצקי

מכללה ירושלים

rachund@walla.co.il taran@michlalah.edu

מילות מפתח: מסוגלות עצמית, הכשרה להוראה, "אקדמיה-כיתה".

לחקר מידת התחושה של המסוגלות העצמית בקרב מורים ולחקר הגורמים המשפיעים על תחושות אלו חשיבות יישומית רבה בקרב מורים ומועמדים להוראה. שכן, תחושת המסוגלות העצמית נמצאה כגורם משפיע על היבטים משמעותיים הקשורים לתפקודם של מורים. נמצא כי חקר התחושות של המסוגלות העצמית של המורים מאפשר לנבא את רמת מחויבותם להוראה, ומתוך כך למתן את נשירת המורים ממערכת החינוך (Chestnut & Cullen, 2014). מסוגלות עצמית גבוהה בניהול כיתה נמצאה כגורם הממתן את רמת התשישות הרגשית ואת השחיקה בקרב המורים. מאידך גיסא, מסוגלות עצמית נמוכה בניהול כיתה נמצאה כגורם בעל השפעה משמעותית על הפרעות בכיתה, וכתוצאה מכך על תחושת הלחץ של המורים שבהמשך עלולה להביא לידי שחיקה (Dicke et al., 2014). כמו כן, נמצא קשר חיובי בין תפיסת מסוגלות עצמית חיובית לבין הישגי התלמידים ונכונות המורים לאמץ רפורמות חינוכיות וליישמן (Chestnut & Cullen, 2014).

המחקר הנוכחי מבצע השוואה בין סטודנטיות שהתנסו בעבודה מעשית בתוכנית החדשה "אקדמיה-כיתה" (N=15) ובין סטודנטיות שהתנסו בעבודה מעשית בתוכנית מסורתית (N=16) בנוגע למידת המסוגלות העצמית שלהן בהוראה. כל הסטודנטיות שהשתתפו במחקר היו בשנת לימודיהן השלישית לתואר ראשון בהוראה במכללה ירושלים. כלי המחקר שנבחר לצורך איסוף הנתונים הנו שאלון "מסוגלות בהוראה" (קס, 2012) שתוקף על ידי קס ופרידמן (קס, 2000). מטרת השאלון למדוד שני גורמים: מסוגלות עצמית במרחב הכיתה ומסוגלות עצמית במרחב הארגון. מהימנות אלפא של קרוונבך שנמדדה לגורמים אלו הנה: 0.852 ו-0.803. בהתאמה. ממצאי המחקר הראו כי סטודנטיות שהוכשרו בתוכנית "אקדמיה-כיתה" קיבלו ציון הגבוה באופן מובהק מהציון שקיבלו סטודנטיות

שהוכשרו בתוכנית מסורתית בשני גורמי השאלון במרחב הכיתה ובמרחב הארגון.

ממחקר זה עולה, שההכשרה במסגרת "אקדמיה-כיתה" מעלה את תחושת המסוגלות העצמית של המתכשרים בהוראה למקום גבוה יותר מהתוכנית המסורתית. לכן, בעת כניסתם למערכת החינוך כמורים, יהיו המתכשרים במסגרת "אקדמיה-כיתה" בעלי נכונות להתמודד עם אתגרים חשובים ומורכבים, הן בתחום ההוראה הכיתתית והן בתחום ההשתלבות במערכת הארגונית של בית הספר. כך אכן מעידות במשוב סוף השנה הסטודנטיות שעברו את תהליך ההכשרה בתוכנית "אקדמיה-כיתה", שהן אינן חוששות ממקצוע ההוראה והן מרגישות בטוחות עם האתגרים הצצים במהלך שגרת ההוראה ומצפות בהתלהבות להיות מורות מן המניין בשנה הבאה.

הייחודיות בתוכנית זו היא, שתחושת המסוגלות העצמית נרכשת במהלך התוכנית ללא התכוונות וללא תיווך. תחושה זו נובעת ממילא מהעובדה, שבתוכנית זו נמצא הסטודנט שלושה ימים בשבוע במערכת הבית-ספרית ונעשה שותף ומעורב בהוראת תחומי הדעת ובהתנהלות הבית-ספרית. באופן זה, עולה ההתנסות האקטיבית של המתכשר להוראה בשני משתנים: בהיקף הידע המעשי ובניסיון ההוראה בפועל. דבר זה מחזק את ממצאי המחקר, שהראה כי עלייה בהתנסות אקטיבית כפי שמתבצעת במסגרת "אקדמיה-כיתה" משפיעה על עלייה בתחושת המסוגלות העצמית בהוראה.

רשימת מקורות

עמנואל-לוי, ד. וגנר, ת. (2015). האומנם טירוניים בהוראה? מניעים ומסוגלות עצמית של הבוחרים בהוראה כקריירה שנייה. *דפים*, 61, 82-112.

פרידמן, י. וברמה, ר. (2010). המסוגלות העצמית- המקצועית של מנהל בית הספר, המושג ורכיביו. *עיונים במנהל וארגון מערכות חינוך*, 31, 57-94.

קס, א. (2012). *מי מפחד מהפחד? תל אביב: מכון מופ"ת.*

Bandora, A. (2006). Guide for creating self-efficacy scales, in: F.

Pajares & T. Urdan (Eds.), *Self-efficacy beliefs of adolescents*, (307-337). Greenwich, CT: Information Age Publishing.

- Ben-Ami, M., Hornik, J., Eden, D., & Kaplan, O. (2014). Boosting consumers' self-efficacy by repositioning the self. *European Journal of Marketing*, 48(11/12), 1914-1938.
- Chestnut, S.R., & Cullen, T.A. (2014). Effects of self-efficacy, emotional intelligence and perceptions of future work environment on preservice teacher commitment, *The Teacher Educator*, 49(2), 116-132
- Dicke, T., Parker, P.D., Marsh, H.W., Kunter, M., Schmeck, A., & Leutner, D. (2014). Self-efficacy in classroom management, classroom disturbances, and emotional exhaustion: A moderated mediation analysis of teacher candidates. *Journal of Educational Psychology*, 106(2), 569.

מושב 6

דגמים בהכשרה להוראה: שונות ודמיון

יו"ר מושב: ד"ר כמאל חואלד

מפקח באגף א' להכשרת עובדי הוראה, מנהל עו"ה

קיימים מגוון מודלים להכשרה מעשית. הדגמים השונים של הכשרה להוראה מעלים סוגיות אחדות באשר למהות היחסים בין האקדמיה לשדה ולאיכותם. כך גם נשאלת השאלה כיצד ניתן לשפר את הכשרת הסטודנט במרחב הבית-ספרי ובגנים.

ד"ר אילנה רוני ד"ר רחל הולצבלט ד"ר אלכסנדרה סעד	התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" בהשוואה להתנסות בדגם מסורתי כפי שמעריכים סטודנטים ממכללות מהחברה היהודית והערבית
פרופ' דיצה משכית ד"ר שושי דורפברגר	ההכשרה המעשית להוראה בראי הסטודנטים: דגם עמית-אקדמיה והדגם המסורתי

התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" בהשוואה להתנסות בדגם מסורתי כפי שמעריכים סטודנטים ממכללות מהחברה היהודית והערבית

רונן אילנה*, סעד אלכסנדרה**, הולצבלט רחל***

*סמינר הקיבוצים המכללה לחינוך לטכנולוגיה ואמנויות, ** המכללה האקדמית

הערבית לחינוך בישראל - חיפה

***תלפיות, המכללה האקדמית לחינוך

saadalexandra@gmail.com Ilana.ronen@smkb.ac.il

rachelhol@walla.com

התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" נועדה, בין השאר, לגיבוש הזהות המקצועית של הסטודנטים ולשיפור תהליך הכניסה להוראה. במהלך גיוס הסטודנטים להתנסות הבחנו בהיענות גבוהה בקרב סטודנטים ממכללות מהחברה הערבית בהשוואה למכללות מהחברה היהודית; עובדה זו עוררה שאלה בהתייחס להבדלים בין התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" לבין התנסות בדגם מסורתי, כפי שמעריכים סטודנטים מהחברה היהודית וסטודנטים מהחברה הערבית. לבחינת שאלה זו נערך מחקר כמותי המבוסס על שאלון עמדות אשר נבנה לצורך המחקר הנוכחי, התבסס על שאלון בנושא התנסות מעשית בדגם מסורתי, והותאם לצרכי המחקר הכולל גם התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה".

במחקר השתתפו 203 סטודנטים ממכללות שונות וממגוון התמחויות, הלומדים בשנה השלישית להכשרתם (76 סטודנטים מהחברה היהודית ו-127 סטודנטים מהחברה הערבית), מהם 107 סטודנטים השיבו על שאלון עם סיום התנסות בדגם מסורתי, ו-96 סטודנטים השיבו על שאלון עם סיום התנסות בדגם "אקדמיה-כיתה". השאלון כלל שאלות סגורות שעסקו בממדים הבאים: א. ידע של הסטודנטים (אודות - תוכן, תלמיד, הוראה והורים); ב. תועלת ההתנסות לסטודנטים (בסיוע של - צוות ופדגוגיה); ג. החשיבות שייחסו הסטודנטים לשיקולי הדעת של המשתתפים (צוות, הדרכה כללית, הדרכה דיסציפלינרית ועצמי); וכן שאלות פתוחות שהתייחסו לחוויות, רגשות, ותובנות לגבי ההתנסות. ניתוחי ה-MANOVA 2X2 [דגם התנסות X חברה] נמצאו הבדלים מובהקים: 1. בין הערכותיהם של הסטודנטים את ההתנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" לבין הערכותיהם את ההתנסות בדגם מסורתי: א. ממוצע מדד הידע (תוכן ותלמידים) של הסטודנטים המתנסים בדגם "אקדמיה-כיתה" גבוה יותר ממוצע הידע של

סטודנטים בהתנסות בדגם מסורתי; ב. ממוצע ממד **תועלת** (פדגוגית) בהתנסות מדגם "אקדמיה-כיתה" **נמוך** יותר מאשר הממוצע בהתנסות בדגם מסורתי.

2. נמצאו הבדלים מובהקים בין הערכותיהם של סטודנטים מהחברה היהודית לבין סטודנטים מהחברה הערבית: א. ממוצע ממד **הידע** (תוכן, הוראה והורים) של הסטודנטים ממכללות מהחברה היהודית **נמוך** מזה של הסטודנטים ממכללות מהחברה הערבית; ב. ממוצע ממד **תועלת** (צוות) בקרב הסטודנטים ממכללות מהחברה היהודית **גבוה** יותר מאשר בקרב הסטודנטים ממכללות מהחברה הערבית; ג. ממוצע ממד **שיקולי דעת** של הגורמים (הדרכה כללית, הדרכה דיסציפלינרית ועצמי) בקרב הסטודנטים מהחברה היהודית **גבוה** מהערכות של הסטודנטים מהחברה הערבית.

3. בנוסף, נמצאה אינטראקציה מובהקת בין [דגם התנסות X חברה] בהתייחס לממדים הבאים: תועלת - של צוות ופדגוגיה, ושיקולי דעת - של צוות, הדרכה כללית והדרכה דיסציפלינרית, כמפורט: א. ממוצעי הממדים בקרב הסטודנטים מהחברה היהודית היו **נמוכים** יותר בהתנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" בהשוואה להתנסות בדגם מסורתי; וממוצעי הממדים בקרב הסטודנטים מהחברה הערבית היו גבוהים יותר בהתנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" בהשוואה להתנסות בדגם מסורתי.

ב. ממוצעי כל הממדים בהתנסות בדגם מסורתי לגבי הסטודנטים מהחברה היהודית היו גבוהים יותר מאלו של הסטודנטים מהחברה הערבית; ממוצעי הממדים תועלת פדגוגית ושיקולי דעת צוות בהתנסות בדגם "אקדמיה-כיתה" היו גבוהים בקרב סטודנטים בחברה הערבית מאלו של הסטודנטים בחברה היהודית.

החלק האיכותני של המחקר חשף גורמים עליהם הצביעו הסטודנטים כהזדמנויות ואתגרים: אפקט הרצף, אפקט תרבותי ואפקט מעורבות. בחינה ודיון בממצאים אלו יתרמו לבחינת צעדים אפשריים לשיפור ההתנסות בדגם "אקדמיה-כיתה".

ההכשרה המעשית להוראה בראי הסטודנטים: דגם עמית- אקדמיה והדגם המסורתי

***דיצה משכית, *שושי דורפברגר
*גורדון, האקדמית לחינוך**

זיהוי תהליכי הכשרה ראויים למקצועות פרופסיונליים בכלל ולהכשרה להוראה בפרט הוא חלק מהשיח הציבורי העכשווי. קיימת היום הסכמה כי יש להפוך את ההכשרה למשמעותית יותר עבור פרחי ההוראה וכי יש להדק את הקשר בין ההתנסות המעשית לאקדמית על ידי חשיפת הסטודנטים להוראה לספקטרום הרחב של העשייה הבית-ספרית תוך הכוונה להפעלת תהליכים מטה-קוגניטיביים בכל שלבי ההכשרה וההתנסות.

רבים סוברים כי הכשרת מורים נדרשת לשנות את כיוונה מהכשרה המבוססת על היבטים אקדמיים לקראת הכשרה להוראה המבוססת על התנסות קלינית בשדה ההוראה, במתכונת דומה לזו המתקיימת בבתי ספר לרפואה שבהם הלמידה מתקיימת לא רק באוניברסיטאות, אלא גם בבתי החולים "ליד מיטת החולה" בתמיכה ובשילוב של הצוות הקליני והאקדמי. המחקר מלמד שהתנסות מעשית בדגמי שותפויות, חושפת סטודנטים להוראה למגוון הזדמנויות של למידה ועשייה הכוללות, בין השאר, ראייה כלל-ארגונית של ביה"ס, עבודה בקהילות לומדות, והכרת מכלול תפקידיו של המורה.

המעבר מדגמי הכשרה מסורתיים לדגמי הכשרה מבוססי שדה הוא חלק מתהליכי השינוי שעוברת מערכת ההכשרה להוראה בישראל. כחלק מהמאמצים המושקעים בפיתוח דגמי הכשרה מיטביים, פותח באקדמית גורדון לפני כארבע שנים דגם הכשרה ייחודי "עמית אקדמיה" המבוסס על קיום שותפויות בין המכללה כמוסד מכשיר ובתי הספר שבהם מתאמנים הסטודנטים. דגם הכשרה זה מבוסס על שילוב הסטודנטים להוראה במערך העבודה בבית הספר ובגן בפריסה מורחבת של בין 2-3 ימים בשבוע, כמו גם על קיום יחסי שותפות פרופסיונלית בין המוסד המכשיר ושדה. הדגם נוסה בתחילה על מעט סטודנטים והוא מתרחב משנה לשנה. מציאות זו שבה במכללה אחת מתקיימים שני דגמי הכשרה להוראה - מסורתי ושיתופי - היוו כגורם לחקר התהליכים המתרחשים במהלך ההכשרה המעשית בדגמים אלו והתובנות הנלמדות מתהליכים אלו.

המחקר הנוכחי ממוקד בחקר עמדות סטודנטים להוראה, שהתנסו בעבודתם המעשית בשני דגמי הכשרה, כלפי תהליכי ההכשרה להוראה. במחקר השתתפו 36 סטודנטים. מחציתם התנסו בהכשרה להוראה בדגם אקדמיה (תוכנית הכשרה ייחודית שהופעלה באחד ממוסדות להכשרת מורים - במתכונת של הכשרה קלינית למקצוע ההוראה), ומחציתם התנסו בהכשרה להוראה בדגם ההכשרה המסורתי. כלי המחקר היה שאלון כמותי, שפותח במסגרת המחקר וכלל 15 היגדים. ההיגדים חולקו לארבעה גורמים באמצעות ניתוח גורמים מגשש לבדיקת תוקף מבנה. להלן פירוט הגורמים תוך ציון מספר ההיגדים המרכיבים כל גורם וערך מהימנות העקיבות הפנימית אלפא קרונבאך: תרומת תוכנית ההכשרה לסטודנט (6 היגדים, $\alpha=0.90$); שיתופי פעולה מכללה-שדה (3 היגדים, $\alpha=0.86$); מיצוב הסטודנט בבית הספר (3 היגדים, $\alpha=0.76$); מעורבות המורה המאמן (3 היגדים, $\alpha=0.78$).

ממצאי המחקר מלמדים כי סטודנטים שהתנסו בדגם עמית-אקדמיה [דגם הכשרה קליני שיתופי, שפותח באקדמיה גורדון בחיפה] דיווחו על מעורבות והשתתפות גבוהה יותר, בהשוואה לסטודנטים שהתנסו בדגם ההכשרה המסורתי באשר לפעילויות ההוראה-למידה הבאות: הערכת הלמידה של התלמידים, השתתפות אקטיבית בפעילויות בית ספריות, השתתפות אקטיבית בפעילויות אקסטרה קוריקולריות, והשתתפות אקטיבית ושיתופית עם עמיתים בקהילות למידה ובישיבות צוות. עוד נמצא כי בקרב סטודנטים שהתנסו בדגם עמית-אקדמיה נמצאו עמדות חיוביות יותר כלפי תהליכי ההכשרה להוראה בהשוואה לעמדות הסטודנטים שהתנסו בשלב ההכשרה בדגם המסורתי באשר לתרומת תוכנית ההכשרה, שיתופי פעולה שבין המוסד המכשיר ובית הספר, מיצוב הסטודנט בבית הספר ובפעילויות בית ספריות ומעורבות המורה המכשיר (המאמן) בתהליכי ההכשרה. באשר לתפקידה של המדריכה הפדגוגית דיווחו הסטודנטים על עזרה רבה יותר (באופן מובהק) שמקבלת הסטודנטית מהמדריכה הפדגוגית במסגרת עמית-אקדמיה, בהשוואה לדגם המסורתי. נטייה זו נשמרה גם באשר לתרומת הקשר עם המדריכה הפדגוגית ולתפקיד המדריכה הפדגוגית אם כי לא באופן מובהק.

ממצאי המחקר מאוששים מחקרים קודמים המצביעים על התרומה שיש לתהליכי ההכשרה להוראה על פי מודל השותפויות-עמיתות על ההכשרה למקצוע. בצד הקשיים הכרוכים במימוש מודלי הכשרה אלו בפועל, מצביעים

ממצאי המחקר על הצורך בפיתוח מערכי הכשרה להוראה בדגמי שותפויות ובו
זמנית על הצורך בחקר מעמיק של התהליכים המתרחשים במהלך ההתנסות
המעשית בדגמים השונים.